

บทที่ 2

นิยามความหมายและความสำคัญของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาหรือแนวคิดในการดำเนินชีวิตที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระราชทานพระราชดำริ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งความพอเพียงเป็นการพอประมาณ การมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ทั้งนี้ต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการ และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสมดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (สุเมธ ตันติเวชกุล. 2552)

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้ยังได้รับการเชิดชูสูงสุดจากองค์การสหประชาชาติ (UN) โดยนายโคฟี อันนันใน ฐานะเลขาธิการองค์การสหประชาชาติ ได้ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัล The Human Development Lifetime Achievement Award แก่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2549 และได้มีปาฐกถาถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่า **เป็นปรัชญาที่สามารถเริ่มได้จากการสร้างภูมิคุ้มกันใน ตนเอง สู่หมู่บ้าน และสู่เศรษฐกิจในวงกว้างขึ้นในที่สุด** เป็นปรัชญาที่มีประโยชน์ต่อประเทศไทยและนานาประเทศ โดยที่องค์การสหประชาชาติได้สนับสนุนให้ประเทศต่างๆ ที่เป็นสมาชิก 166 ประเทศ ยึดเป็นแนวทางสู่การพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน

การพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนการใช้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผนการตัดสินใจและการกระทำสิ่งต่างๆ

2.1 นิยาม ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

นิยามของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการให้คำจำกัดความแนวทางในการพัฒนาที่นำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเองในระดับต่างๆ อย่างเป็นขั้นตอน โดยลดความเสี่ยงเกี่ยวกับความผันแปรของธรรมชาติ หรือการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยต่างๆ โดยอาศัยความพอประมาณและความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี มีความรู้ ความเพียรและความอดทน สติและปัญญา การช่วยเหลือซึ่งกันและกันและความสามัคคี ซึ่งการให้คำนิยามหรือคำจำกัดความเพื่อสร้างความเข้าใจในการเรียนรู้จากแนวพระราชดำริฯ หรือคำสอนต่างๆ รวมไปถึงทั้งคำบอกเล่าจากประสบการณ์ของผู้ที่ได้ใช้หลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

สุนัย เศรษฐ์บุญสร้าง (2550 : 25-26) ได้ให้นิยามไว้ว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางของการพัฒนาประเทศสู่สังคมฐานปัญญาหรือการพัฒนาศักยภาพทางปัญญาของคนให้รู้จักวิธีการนำความรู้ที่มีอยู่มาใช้วางแผนและดำเนินการด้วยความรอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง และมีคุณธรรมจริยธรรม อีกทั้งยังสามารถใช้ทรัพยากรที่มีเหลือจำนวนจำกัดได้อย่างยั่งยืน ตลอดจนมีระบบภูมิคุ้มกันต่อผลกระทบต่างๆ ในโลกยุคโลกาภิวัตน์

กรมการพัฒนาชุมชน (2549 : 13-25) ได้ให้นิยามไว้ว่า เป็นแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติของประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน และระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง และการนำความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก ตลอดจนในการดำรงชีพด้วยความพอดี ไม่น้อยเกินไปในการอุปโภคบริโภคปัจจัยต่างๆ

เกษม วัฒนชัย (2548 : 16-17) ได้ให้นิยามไว้ว่า เป็นการชี้ให้เห็นถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุสังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

สุเมธ ตันติเวชกุล (2542 : 69-79) ได้ให้นิยามไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตทั้งระดับบุคคล ชุมชน ซึ่งความสามารถในระดับบุคคล คือ การอยู่ได้โดยไม่เดือดร้อน การกำหนดความเป็นอยู่ตามฐานะ ตามอัตภาพไม่หลงไหลไปตามกระแสวัตถุนิยมมีอิสราภาพ เสรีภาพ ไม่มีพันธนาการอยู่กับสิ่งใด ทั้งนี้ในระดับเศรษฐกิจสำหรับการเกษตรเป็นความสามารถในการจัดสรรพื้นที่ โดยเฉพาะแหล่งน้ำ ดิน และกิจกรรมการเกษตร ฐานการผลิตทรัพยากรในลักษณะพึ่งพาอาศัยทรัพยากรในไร่นา และทรัพยากรธรรมชาติส่วนใหญ่เน้นการพึ่งพา และผสมผสานให้เกิดประโยชน์สูงสุดเป็นการพัฒนาไปสู่ความยั่งยืน ในทางการปฏิบัติที่ดีควรสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในทุกระดับและทุกด้านของสังคม ทั้งนี้ควรมีการนำเนื้อแท้ของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ

เพื่อให้เกิดการพัฒนายั่งยืน และสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง กับสติปัญญา และวิถีการดำเนินชีวิตของชาวไทย

กล่าวโดยสรุป นิยามของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการปฏิบัติจากพระราชดำริฯ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร โดยเริ่มต้นที่หน่วยเล็กที่สุดในการดำเนินชีวิตนั่นคือตัวเราเอง ไปถึงระดับสังคมที่เลื่อนขึ้นเป็นลำดับขั้น จนถึงในระดับใหญ่ที่สุด ด้วยปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกอันเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านสถานการณ์ปัจจุบัน ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อให้ชีวิตดำเนินไปในทางสายกลางที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีความเป็นอยู่อันเรียบง่ายของคนไทย ตลอดจนเพื่อให้ทุกภาคส่วนได้เห็นคุณค่าและ ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างเข้มแข็ง พัฒนาไปสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” อย่างมั่นคงและยั่งยืน ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงให้เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตและวิถีปฏิบัติ นำสู่ความสมดุล อันส่งผลให้มีความสุขอย่างยั่งยืน โดยมีสิ่งสำคัญ คือ **ความพอประมาณ** ความพอดีต่อความจำเป็นและเหมาะสมกับฐานะของตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อมรวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป และต้องไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น **ความมีเหตุผล** เป็นการตัดสินใจดำเนินการอย่างมีเหตุผล ตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลักคุณธรรมและวัฒนธรรมที่ตั้งมาโดยคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องอย่างถ่วงถ่วง “รู้จักอ่อนจุดแข็ง โอกาสอุปสรรค” และคาดการณ์ผลที่จะเกิดขึ้นอย่างรอบคอบ “รู้เขา รู้เรา รู้จักเลือกนำสิ่งที่ดีและเหมาะสมมาประยุกต์ใช้” **การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี** เป็นการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากทั้งในและต่างประเทศ เพื่อให้สามารถบริหารความเสี่ยง ปรับตัวและรับมือได้อย่างทันที่ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับประชาชนทุกระดับ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความรู้เท่าทันโดยใช้สติปัญญา ความรอบคอบ และความตระหนักรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงตามกระบวนการของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่นำไปสู่การปฏิบัติในทุกระดับชั้น

2.2 ความหมายของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางการปฏิบัติแบบองค์รวม กล่าวคือ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่มีในตำรา ไม่เคยมีระบบ เศรษฐกิจพอเพียงมีอย่างอื่นแต่ไม่ใช้คำนี้ แนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงปรากฏอยู่ในการดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ ในรูปของหลักการสร้างความพออยู่ พอกิน คำว่าพอเพียง มีความหมายกว้างและลึก ไม่ได้หมายถึงการมีพอสำหรับการใช้ของตัวเอง แต่มีความหมายว่า การมีกินมีอยู่ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หุรหาก็ได้ แต่ว่าพอเพียงก็คือ พอ เท่านั้น หากว่าคนเราถ้าพอในความต้องการมันก็จะมีความโลภน้อย ก็จะเบียดเบียนคนอื่นน้อย พอเพียงนี้อาจจะมีมากหรืออาจจะมีของหุรหาก็ได้แต่ว่าต้องไม่เบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณ พุดจาก็พอเพียง ทำ

อะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง ฉะนั้นความพอเพียงนั้นก็แปลว่าความ พอประมาณและความมีเหตุผล จากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคม พ.ศ. 2541 ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน จากกระแสพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ก่อให้เกิดการระดมความคิดในวงกว้างจากทุกฝ่ายอาทิ นักวิชาการ ข้าราชการ ประชาชนนักคิดทั้งระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ ทั้งภาครัฐและเอกชน โดยน้อมนำเอากระแสพระราชดำริมาปฏิบัติและหาวิธีการที่จะผลักดันให้บังเกิดผลสำเร็จ ซึ่งต่อมาบุคคลเหล่านั้นก็ได้ให้ความหมายและแนวคิดของคำว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้ (กรมการปกครอง. 2542 : 1)

ศาสตราจารย์พระราช (2564 : ออนไลน์) ได้ให้ความหมายของศาสตราจารย์พระราช องค์ความรู้ของพระราช (พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช) ที่ทรงช่วยเหลือปวงชนชาวไทย เป็นการวางแนวทางแนวคิด ทฤษฎีหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หลักการ-ขั้นตอนการทรงงาน และโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริซึ่งมีมากกว่า 4,000 โครงการ เพื่อแก้ไขปัญหาของประชาชน

สุนันท์ ศลโกสุม และไพบุลย์ โพธิสาร (2561 : 9) กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ศาสตร์พระราชเป็นศาสตร์พระราชทาน จากพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 ที่ทรงพระราชทานพระราชดำริ พระบรมราโชวาท ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจมากมายในการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักองค์ความรู้ 6 มิติ หลักการทรงงาน 23 ข้อ ยุทธศาสตร์พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” เป็นศาสตร์ที่เกิดจากการทรงงาน ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ที่อยู่บนหลักของวิทยาศาสตร์และเศรษฐศาสตร์

สุเมธ ตันติเวชกุล (2550 : 29) กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถของชุมชนเมือง รัฐประเทศหรือภูมิภาคหนึ่งๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้นๆ ได้โดยพยายามหลีกเลี่ยงที่จะพึ่งพาปัจจัยต่างๆ ที่ไม่ได้เป็นเจ้าของ เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลนั้น คือความสามารถในการดำรงชีวิตได้โดยไม่เดือดร้อน กำหนดความเป็นอยู่อย่างประมาณตน ตามฐานะ ตามอัตภาพ และที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่พัวพันการอยู่กับสิ่งใด ยึดเส้นทางสายกลางในการดำรงชีวิต เศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นพื้นฐานของความมั่นคงในการดำรงชีวิตที่ส่งผลให้สามารถพึ่งตนเองได้

ธนภัทร์ สุทธิ (2550 : 29) กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การปฏิบัติตนด้วยความพอเพียงอย่างมีเหตุและผล ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและทางการดำเนินพึ่งพาตนเองได้ ประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่โลภ ไม่สุดโต่ง มีความพอประมาณในชีวิตและพอเพียงในความเป็นอยู่

อภิชัย พันธเสน (2549 : 57) กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีภูมิคุ้มกัน

ตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลง ทั้งภายนอก ภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัย ความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีจิตสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้ เกิดความสมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (2549 : 9) ได้ พระราชทานพระราชดำรัสเกี่ยวกับความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง พอมี พอกิน ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่หรูหราก็ได้แต่ว่าพอ แม้บางอย่างอาจดูฟุ้งเฟ้อ แต่ถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำสมควรที่จะปฏิบัติ

กล่าวโดยสรุป ความหมายของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ศาสตร์พระราชาที่นำไปสู่ การปฏิบัติในทุกระดับชั้น กล่าวคือ แนวทางการปฏิบัติโดยการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมา ปรับใช้ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน และระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศให้ดำเนิน ไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะในการพัฒนา เศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ทั้งนี้ในการ ปรับใช้กับการดำเนินชีวิตทั้ง 3 หลักที่สำคัญ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล และการสร้าง ภูมิคุ้มกันในเรื่องต่างๆ ที่ดำเนินการอยู่เป็นฐานคิดสำคัญที่การพัฒนาคนในชุมชน ทั้งด้านเศรษฐกิจและ สังคมควบคู่ไปกับการจรรโลงรักษา วัฒนธรรมชุมชน และการพัฒนาควบคู่ไปกับการพัฒนาความคิด และจิตใจของคนให้รู้จักกัน รู้จักใช้ตามอัตภาพและความจำเป็นในการดำรงชีวิตหรือการมองโลกในเชิง ระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยการสร้างความมั่นคงให้กับตนเอง ดำเนินชีวิต อย่างรอบรู้ มี สติปัญญา และความรอบคอบพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้ และเทคโนโลยี

อีกนัยหนึ่ง หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการวางแผนและการรับมือให้ทันต่อการ เปลี่ยนแปลงทั้งในกระแสนิยมที่ส่งผลให้เกิดพลวัตทางสังคมที่ทำให้เกิดสภาวะทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมในกระแสโลกาภิวัตน์ ทั้งนี้เป็นการมองให้เห็นถึงการเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้ จากอดีตผ่านสู่การปรับตัวและวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปจากเดิมโดยการใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็น แนวทางในการปฏิบัติตามสถานการณ์ของสังคมที่เปลี่ยนไปทั้งปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน รวมไปถึง การวางแผนเพื่อรองรับสถานการณ์ที่จะเกิดในภายภาคหน้า ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการ มาปรับใช้ในการวางแผนงานและการดำเนินงานต่างๆ ทั้ง 4 มิติ อันได้แก่ มิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านจิตใจ มิติด้านสังคม และมิติด้านวัฒนธรรม เป็นหัวใจสำคัญของ การปฏิบัติตามและการทำงานด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.3 หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงศาสตร์พระราชา

ศาสตร์พระราชาของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช คือองค์ความรู้ที่ว่าด้วยเรื่อง การพัฒนาอย่างยั่งยืนตลอดจนครอบคลุมในทุกมิติ ด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม พระราชประสงค์ของพระองค์ คือ การพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่และด้านจิตใจของประชาชนคนไทยเป็นสำคัญ เป้าหมายในการพัฒนาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช คือ การพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของคนโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ทำให้คนมีความสุขโดยต้องคำนึงเรื่องสภาพภูมิศาสตร์ ความเชื่อทางศาสนา เชื้อชาติ และภูมิหลังทางเศรษฐกิจ สังคม ถึงแม้ในลักษณะของวิธีการพัฒนามีหลากหลายแต่ที่สำคัญคือนักพัฒนาจะต้องมีความรัก ความห่วงใย ความรับผิดชอบ และการเคารพในเพื่อนมนุษย์ จะเห็นได้ว่าการพัฒนาเกี่ยวข้องกับมนุษย์และเป็นเรื่องของจิตใจ จากหนังสือพระมหากษัตริย์นักพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขสู่ปวงประชา พ.ศ. 2554

จากในหนังสือปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติกว่า 1 ทศวรรษ คนไทยเริ่มเรียนรู้เกี่ยวกับสาระสำคัญของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตั้งแต่ พ.ศ. 2517 จากการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงเตือนล่วงหน้าให้มีความระมัดระวังเกี่ยวกับความสมดุลด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และทรงแนะแนวทางการพัฒนาประเทศอย่างเป็นลำดับขั้น ดังตอนหนึ่งในพระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 19 กรกฎาคม พ.ศ. 2517 ด้วยความว่า

“การพัฒนาประเทศนั้นจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้นเริ่มด้วยการสร้างพื้นฐาน คือ ความมีกิน มีใช้ของประชาชนก่อนด้วยวิธีการที่ประหยัดระมัดระวัง แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อพื้นฐานเกิดขึ้น มันคงพอควรแล้ว จึงค่อยสร้างเสริมความเจริญขั้นที่สูงขึ้นตามลำดับต่อไป ด้วยความรอบคอบ ระมัดระวังและประหยัดนั้น ก็เพื่อป้องกันความผิดพลาดล้มเหลวและเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จได้แน่นอน บริบูรณ์”

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540 ความว่า “การที่จะทำโครงการอะไร จะต้องทำด้วยความรอบคอบ และอย่าตาโตเกินไป แต่ข้อสำคัญที่อยากจะพูดถึงคือ ถ้าเราทำโครงการที่เหมาะสม ขนาดที่เหมาะสมอาจจะไม่ดูหรูหรา แต่จะไม่ล้มหรือถ้ามีอันเป็นไปก็ไม่เสียมาก มาเร็วๆ นี้ โครงการต่างๆ โรงงานเกิดขึ้นมากมาย จนกระทั่งคนนี้กว่าประเทศไทยนี้ จะเป็นเสื่อตัวเล็กๆ แล้วก็เสื่อตัวโตขึ้น เราไปเห่อว่าจะเป็นเสื่อ การจะเป็นเสื่อนั้นไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เรามีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินนั้นหมายความว่า อุ่มชูตัวเองได้ ให้มี พอเพียงกับตัวเอง”

การตระหนกอย่างจริงจังถึง ความหมายของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้เริ่มเกิดขึ้นภายหลัง วิกฤตเศรษฐกิจหรือวิกฤตต้มยำกุ้งใน พ.ศ. 2540 และจุดเริ่มต้นของการขับเคลื่อน“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงย้ำให้เห็นความสำคัญที่มีเศรษฐกิจแบบ “พอมีพอกิน” พัฒนาการให้สามารถ “อุ่มชูตัวเองได้” และได้ทรงอธิบายความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง พระราชดำรัส เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม พ.ศ. 2541 ความตอนหนึ่งว่า

“คนเรากล้าพอในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อย ก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิด “อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ” มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณตามอัตภาพ พูดจาก็พอเพียงทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง”

ที่สำคัญพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช จากวารสารชัยพัฒนา ฉบับประจำเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2542 ความว่า “เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเสมือน รากฐานของชีวิตรากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกต้องรองรับบ้านเรือนตัว อาคารไว้แน่นอน สิ่งก่อสร้างจะมั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็ม แต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็มและลืมเสาเข็มเสีย ด้วยซ้ำไป”

จากกระแสพระราชดำรัสทรงเน้นย้ำถึงความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) อีกครั้ง ในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคม พ.ศ. 2543 ความตอนหนึ่งว่า

“หมายความว่า ประหยัด แต่ไม่ใช่ขี้เหนียว ทำอะไรด้วยความอะลุ่มอล่วยกัน ทำอะไรด้วยเหตุ และผล จะเป็นเศรษฐกิจพอเพียง แล้วทุกคนจะมีความสุข”

จากพระราชดำรัสต่างๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนา การเตือนสติทั้งในการดำเนินชีวิต การประกอบกรงานต่างๆ และการพัฒนาประเทศในระดับเป็นขั้นตอนทำให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ในฐานะหน่วยงานหลักในการวางแผนของประเทศตระหนักถึงความสำคัญของแนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง จึงได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิจากสาขาต่างๆ มาร่วมกันพิจารณากลั่นกรองจากพระราชดำรัสของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในโอกาสต่างๆ ที่เกี่ยวข้องับเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถสรุปออกมาเป็นนิยามความหมาย “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” จากนั้นเมื่อวันที่ 22 เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2542 ด้วยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้นำความขึ้นกราบบังคมทูล ขอพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัยและขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตที่จะเผยแพร่บทความที่อธิบาย “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ที่ได้มาจากการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิในทางเศรษฐกิจและ

สาขาอื่นๆ จำนวนหนึ่งมาร่วมกันประมวลพระราชดำรัสเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงและพระราชดำรัสอื่นที่เกี่ยวข้อง ในวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 สำนักราชเลขาธิการได้มีหนังสือถึงประธานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแจ้งว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาปรับปรุงแก้ไขพระราชทานและทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำบทความดังกล่าวไปเผยแพร่ได้ เพื่อเป็นหลักคิดและแนวทางปฏิบัติแก่สำนักงานฯ เจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี นักธุรกิจ ตลอดจนประชาชนทั่วไป

หลังจากนั้นสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้อัญเชิญ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) และฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) รวมทั้งได้เสริมสร้างความเข้าใจไปยังภาคส่วนต่างๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ เห็นคุณค่าและน้อมนำไปประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิตต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2550 : 10-11) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ได้น้อมนำหลัก “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่อง จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9-11 โดยการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ในครั้งนี้สำนักคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้จัดทำบนพื้นฐานของกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ซึ่งเป็นแผนหลักของการพัฒนาประเทศ และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) รวมทั้งการปรับโครงสร้างประเทศไทยไปสู่ประเทศไทย 4.0 ตลอดจนประเด็นการปฏิรูปประเทศ นอกจากนี้ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วน เพื่อร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาประเทศ รวมทั้งร่วมจัดทำรายละเอียดยุทธศาสตร์ของแผนฯ เพื่อมุ่งสู่ “ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน” (สำนักคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2560)

จากพระราชดำรัสจึงเป็นที่มาของความเข้าใจว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นหลักคิดและหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิต หมายถึง หลักพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีบนพื้นฐาน จิตใจที่มีคุณธรรม และใช้ความรู้อย่างรอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง เพื่อให้ชีวิตสมดุลและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม 3 ท่วง 2 เงื่อนไข 4 มิติ ที่ทุกคน ทุกประเทศสามารถนำไปใช้ในทุกกิจกรรมทุกสาขาอาชีพ และทุกระดับเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่สมดุล มั่นคง และยั่งยืน การเสริมสร้างความเข้าใจในความสำเร็จของการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวมอย่างถ่องแท้ จะส่งผลให้ประชาชนเห็นคุณค่าและเกิดศรัทธาในการปฏิบัติที่จะเป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิต ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และเทคโนโลยี เพื่อมุ่งให้ประเทศเข้าสู่ “สังคมอยู่ร่วมกัน อย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง (ปริญานูช. 2557 : 3)

2.4 ความสำคัญของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นกรอบแนวคิดซึ่งมุ่งให้ทุกคนสามารถพึ่งพาตัวเองได้ รวมถึงการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น จนเกิดความยั่งยืน คำว่า พอเพียง คือ การดำเนินชีวิตแบบทางสายกลางโดยตั้งอยู่บนหลักสำคัญสามประการ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี

ประเด็นใจความสำคัญของหลักสามประการสามารถอธิบายได้ กล่าวคือ ความพอประมาณเป็นการดำรงชีวิตให้เหมาะสม ซึ่งควรจะมี ความพอประมาณทั้งการหารายได้ และพอประมาณในการใช้จ่าย ความพอประมาณในการหารายได้ คือ ทำงานหารายได้ด้วยช่องทางสุจริต ทำงานให้เต็มความสามารถ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ส่วนความพอประมาณในการใช้จ่าย หมายถึง การใช้จ่ายให้เหมาะสมกับฐานะความเป็นอยู่ ไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยหรือใช้จ่ายเกินตัว และในขณะเดียวกันก็ใช้จ่ายในการดูแลตนเองและครอบครัวอย่างเหมาะสม ไม่อยู่อย่างลำบากและฝืดเคืองจนเกินไป ความมีเหตุผล ไม่ว่าจะเป็นการทำธุรกิจหรือการดำรงชีวิตประจำวันหรือจำเป็นจะต้องมีการตัดสินใจตลอดเวลา ซึ่งการตัดสินใจที่ดีควรตั้งอยู่บนการไตร่ตรองถึงเหตุปัจจัยรวมทั้งคำนึงถึงผลที่อาจตามมาจากการตัดสินใจอย่างรอบคอบ ไม่ใช่ตัดสินใจตามอารมณ์หรือจากสิ่งที่คนอื่นบอกมาโดยปราศจากการวิเคราะห์ การมีภูมิคุ้มกันที่ดี การเตรียมตัวให้พร้อมรับกับความเปลี่ยนแปลง ในลักษณะของโลกที่ไม่มีอะไรแน่นอนทั้งสภาพลม ฟ้า อากาศที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการทำเกษตร การเปลี่ยนแปลงในบริษัทคู่ค้า การเลิกจ้างพนักงานในบริษัทใหญ่ หรือแม้แต่ความไม่แน่นอนของสถานการณ์ทั้งในและต่างประเทศที่มีผลต่อต่างๆ จึงจำเป็นต้องเรียนรู้ที่จะดำรงอยู่ได้ด้วยการพึ่งพาตนเอง และตั้งอยู่ในความไม่ประมาทอยู่เสมอ ด้วยเหตุผลและปัจจัยต่างๆ ตามสถานการณ์ทำให้ต้องคำนึงในหลายภาคส่วนจากการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาปรับใช้ทั้งในด้านผลกระทบ การเปลี่ยนแปลง และการประยุกต์ใช้ จึงทำให้เกิดความสำคัญ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2555 : 3)

1. เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่มีความสำคัญยิ่งสำหรับการขจัดความยากจน และการลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ
2. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานของการสร้างพลังอำนาจของชุมชน และการพัฒนาศักยภาพชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อเป็นฐานรากของการพัฒนาประเทศ
3. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงช่วยยกระดับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมขององค์กรต่างๆ ด้วยการสร้างข้อปฏิบัติในการดำเนินงานบนรากฐานของความพอเพียง
4. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะมีความสำคัญยิ่งต่อการปรับปรุงมาตรฐานของธรรมาภิบาลในการบริหารงานภาครัฐ และทุกภาคส่วนในการดำเนินการ
5. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายของชาติ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันต่อสถานการณ์ที่เข้ามากระทบโดยฉับพลัน และเพื่อปรับปรุงนโยบายต่างๆ ให้เหมาะสมตามสถานการณ์ได้

6. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงช่วยการพัฒนาคนพัฒนาจิตใจให้พออยู่พอกินและอยู่ดีมีสุข สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีศักยภาพ มีทางเลือก ทั้งด้านสุขภาพ ความรู้ ทักษะ อาชีพ เสรีภาพ โดยไม่กระทบกับผู้อื่น

7. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงช่วยให้มนุษย์อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสันติสุข ไม่เบียดเบียน ไม่เอาเปรียบแย่งชิง แบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีจิตเมตตา และจิตสาธารณะ

นอกจากนี้ความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงมีนักวิชาการได้จำแนกความสำคัญในหลายด้านซึ่งสามารถจำแนกได้ ดังนี้

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงพระราชทานพระราชดำรัสเกี่ยวกับความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า “การรู้จักประมาณตนนี้จะทำให้คนเรารู้จักใช้ความรู้ความสามารถที่มีอยู่ได้ถูกต้องเหมาะสมกับงาน และได้ประโยชน์สูงสุดเต็มตามประสิทธิภาพทั้งยังทำให้รู้จักขวนขวายศึกษาหาความรู้ และเพิ่มพูนประสบการณ์อยู่เสมอ เพื่อปรับปรุงส่งเสริมศักยภาพที่มีอยู่ในตนเองให้ยิ่งสูงขึ้น ส่วนการรู้จักประมาณสถานการณ์นั้น ได้แก่ การรู้จักพิจารณาสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นให้ทราบชัดถึงความเป็นมา และที่เป็นอยู่รวมทั้งที่คาดว่าจะจะเป็นไปในอนาคต การรู้จักประมาณสถานการณ์ได้นี้จะทำให้สามารถวางแผนและปฏิบัติการได้ถูกต้องตรงกับปัญหาทันต่อสถานการณ์ และความจำเป็นอันจะทำให้งานที่ทำได้ประโยชน์ที่สมบูรณ์คุ้มค่า การรู้จักประมาณสถานการณ์จึงเป็นอุปการะอย่างสำคัญที่จะเกื้อกูลให้บุคคล ชีวิต และกิจการงานไป ได้อย่างราบรื่น และก้าวหน้า”

พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ ได้กล่าวถึงความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการประชุมชี้แจงแนวทางการบริหารประเทศตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2549 ความว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงชี้ให้ประชาชนได้เห็นถึงแนวทางการปฏิบัติตนที่ควรจะเป็น เพื่อให้สามารถดำรงชีพได้โดยไม่ต้องร่อน ซึ่งที่จริงแล้วก็ป็นแนวทางที่มีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนไทย และสามารถนำไปใช้ได้ในทุกระดับ ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับประเทศ การพัฒนาต้องเริ่มจากการพึ่งตนเองให้ได้ก่อน การที่จะสามารถพึ่งตนเองได้ก็ต้องรู้จักประมาณตน และทำทุกอย่างด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง ไม่ประมาท สิ่งเหล่านี้จะสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับเราต่อไปด้วยหลักการสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นหลักการพึ่งตนเอง และลำดับการปฏิบัติที่จะทำอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ไม่รีบร้อน ไม่ก้าวกระโดด ไม่ประมาท รู้จักการเลือกสรร และการใช้อย่างเหมาะสม ระมัดระวัง มีความพอดี พอเหมาะ พอควร ซึ่งใช้คำสรุปรวมว่า “พอเพียง” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2551 : 12-13)

ปรียานุช พิบูลสรารุช (2551 : 73) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า หลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักการดำเนินชีวิต ตามแนวทางสายกลางไม่สุดโต่งไปข้างใดข้างหนึ่ง การ

ตัดสินใจหรือปฏิบัติภารกิจใดๆ ต้องอยู่บน พื้นฐานความเป็นจริง ความถูกต้องเป็นอย่างเป็นเหตุเป็นผล และไม่ประมาท เป็นหลักการที่มีพื้นฐาน มาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย ที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในปัจจุบันกับการปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ

สมศักดิ์ คงเที่ยง (2550 : 7) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ การดำเนินไปในทางสายกลางและการพัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอน โดยมีความสำนึกในคุณธรรมเป็นองค์กำกับควบคู่ไปกับการใช้ความรู้เพื่อให้เกิดความสมดุล พร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงและก้าวทันต่อโลกการ สื่อสารไร้พรมแดน เพื่อให้การพัฒนาและบริหารประเทศเป็นไปได้อย่างราบรื่นมั่นคง และยั่งยืน

ประเวศ วะสี ได้กล่าวถึง ความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้แปลว่า ไม่เกี่ยวข้องกับใคร ไม่ค้าขาย ไม่ส่ง ไม่ผลิตเพื่อคนอื่น ไม่ทำเศรษฐกิจมหภาค แต่เศรษฐกิจพอเพียงมีความสำคัญใน 7 ประการ ดังนี้ (ประเวศ วะสี. 2550 : 4-7)

1. พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน
2. จิตใจเพียงพอ ทำให้รักและเอื้ออาทรคนอื่นได้
3. สิ่งแวดล้อมพอเพียง การอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อมทำให้ยังชีพและทำมาหากินได้ เช่น การทำเกษตรผสมผสานซึ่งได้ทั้งอาหาร ได้ทั้งสิ่งแวดล้อม และได้ทั้งเงิน
4. ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง ทำให้สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาคนยากจน หรือปัญหาสิ่งแวดล้อม
5. ปัญญาพอเพียง มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิรูปและปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง
6. ตั้งอยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง วิถีชีวิตของกลุ่มคนที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ดังนั้น เศรษฐกิจจึงควรสัมพันธ์และเติบโตขึ้นมาจากฐานทางวัฒนธรรมจึงมั่นคง
7. มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ใช่บูบวบ เตี้ยจน เตี้ยรววย แบบกะทันหัน เตี้ยตงงานไม่มีกิน ไม่มีใช้ซึ่งประสาทมนุษย์คงทนไม่ไหว สุขภาพจิตเสีย เครียด เพี้ยนรุนแรง ฆ่าตัวตาย ดิตยาเสพติด แต่เศรษฐกิจพอเพียงที่มั่นคงจะทำให้สุขภาพจิตดี

ศรายุทธ บุรณเจริญ และคณะ (2554 : 16-17) ได้กล่าวถึงความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง 10 ประการ เป็นความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อการพัฒนาประเทศและพัฒนาคน ดังนี้

1. เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่มีความสำคัญยิ่งสำหรับการขจัดความยากจน และการลดความเสียหายทางเศรษฐกิจ
2. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นพื้นฐานของการสร้างพลังอำนาจชุมชน และการพัฒนาศักยภาพชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศ
3. เศรษฐกิจพอเพียง ช่วยยกระดับความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทด้วยการสร้างข้อปฏิบัติใน

การทำธุรกิจที่เน้นผลกำไรระยะยาวในบริบทที่มีการแข่งขัน

4. หลักการเศรษฐกิจพอเพียง มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการปรับปรุงมาตรฐานของธรรมาภิบาลในการบริหารงานภาครัฐ

5. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายของชาติเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันต่อสถานการณ์ที่เขามากระทบโดยฉับพลัน เพื่อปรับปรุงนโยบายต่างๆ ให้เหมาะสม ยั่งยืน และเพื่อวางแผนยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการเติบโตที่เสมอภาคและยั่งยืน

6. ในการปลูกฝังจิตสำนึกพอเพียง จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนค่านิยมและความคิดของคน เพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาคน

7. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ช่วยให้ผู้มีมนุษย์มีความพออยู่พอกิน พอใช้ พึ่งตนเองได้ และมีความสุขตามอัตภาพ

8. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ช่วยให้ผู้มีมนุษย์อยู่ร่วมกับผู้อื่นตลอดจนเสรีภาพในสังคมได้อย่างสันติสุข ไม่เบียดเบียน ไม่เอาัดเอาเปรียบ แบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีจิตเมตตาและจิตสาธารณะ

9. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ช่วยให้ผู้มีมนุษย์อยู่ร่วมกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน โดยไม่ทำลาย เห็นคุณค่าและมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

10. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ช่วยให้ผู้มีมนุษย์อยู่อย่างมีรากเหง้าทางวัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญา ค่านิยม และเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคลในสังคม

กล่าวโดยสรุป ความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นหลักแนวคิดในการปฏิบัติให้คนในชุมชนมีการรวมกลุ่มกันทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชนบนหลักของความรัก สามัคคี สร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกัน ในชุมชนและนอกชุมชน ทั้งด้านเศรษฐกิจสังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรวมทั้งการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนมาสร้างประโยชน์สุขได้อย่างเหมาะสม เป็นหลักในการดำเนินชีวิตแบบทางสายกลาง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน โดยเริ่มจากความมุ่งมั่นในการดำเนินธุรกิจที่หวังผลประโยชน์หรือกำไรในระยะยาวมากกว่าระยะสั้น แสวงหาผลตอบแทนบนพื้นฐานของการแบ่งปัน มุ่งให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับประโยชน์อย่างเหมาะสมและเป็นธรรม ทั้งลูกค้าคู่ค้า ผู้ถือหุ้นและพนักงานด้านการขยายธุรกิจต้องทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป ไม่ค้ำกำไรเกินควร ไม่ลงทุนเกินขนาด ไม่กู้เงินเกินตัว รวมทั้งต้องมีความรู้และเข้าใจธุรกิจของตนเอง และเรียนรู้การตลาดอย่างถ่องแท้ผลิตในสิ่งที่ถนัด และทำตามกำลัง สร้างเอกลักษณ์ที่แตกต่างและพัฒนาคุณภาพ ผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง มีการเตรียมความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้น มีความซื่อสัตย์รับผิดชอบต่อสังคมและป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ที่สำคัญต้องสร้างเสริมความรู้และจัดสวัสดิการให้แก่พนักงานอย่างเหมาะสม อีกทั้งการบริหารในส่วนองต่างๆ ที่จะต้องใช้การยึดมั่นในจรรยาบรรณข้าราชการที่ดี โดยระดับองค์กรหรือผู้บริหาร บริหารงานอย่างมีธรรมาภิบาล โปร่งใส มีคุณธรรม ประหยัดคุ้มค่ามีการบริหารความเสี่ยง ไม่ทำโครงการที่เกินตัวปรับขนาดองค์กรให้เหมาะสม

และจัดกำลังคนตามสมรรถนะ ความรู้ความสามารถ ถ่ายทอดความรู้ในการปฏิบัติงาน มีการพัฒนาทีมงานและสร้างผู้สืบทอด ที่ดีเก่ง ยึดประโยชน์สุขของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง และสุดท้ายการพัฒนาในระดับสูงที่สุดต้องเน้นการบริหารจัดการประเทศ โดยเริ่มจากการวางรากฐานให้ประชาชนส่วนใหญ่อยู่อย่างพอมีพอกินและพึงตนเองได้ มีความรู้และคุณธรรมในการดำเนินชีวิต มีการรวมกลุ่มของชุมชนหลายๆ แห่งเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้สืบทอดภูมิปัญญาและร่วมกันพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง อย่างรู้จักสามัคคีเสริมสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างชุมชนให้เกิดความพอเพียง นำสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” อย่างเข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืนสืบไป

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานแก่พสกนิกรชาวไทย ขณะนี้ได้หยั่งรากลึกลงในสังคมไทย พระองค์ทรงให้ความสำคัญกับ “การพัฒนาคน” ในการดำเนินวิถีชีวิตอย่างมั่นคงบนพื้นฐานของการพึ่งตนเองความพอมีพอกิน การรู้จักความพอประมาณการคำนึงถึงความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และทรงเตือนสติประชาชนคนไทยไม่ให้ประมาท ตระหนักถึงความถูกต้องตามหลักวิชาตลอดจนมีคุณธรรมเป็นกรอบในการดำเนินชีวิต

ถือได้ว่าหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนอกจากเป็นที่ยอมรับแต่เฉพาะภายในประเทศไทยเท่านั้น หากแต่ยังเป็นที่ยอมรับจากนานาประเทศทั่วโลก หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นทางเลือกหนึ่งในการแก้ไข วิกฤตการณ์ที่โลกกำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบัน ในการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนาหรืออังค์ถัด (The United Nations Conference on Trade and Development - UNCTAD) ครั้งที่ 10 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2543 ได้มีแถลงการณ์แสดงความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ที่พระราชทานหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดการพัฒนาในยุคโลกาภิวัตน์ และในการประชุมรัฐสภาอาเซียน ครั้งที่ 22 เดือนกันยายน พ.ศ. 2544 ที่ประชุมลงมติร่วมกันยอมรับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางเลือกหนึ่งในการพัฒนาของประเทศสมาชิกในภูมิภาค และเมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2549 นายโคฟี อันนัน เลขาธิการองค์การสหประชาชาติในขณะนั้นได้ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนา มนุษย์แก่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร และได้กล่าวสดุดีพระองค์ว่า “หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระองค์มีความหมายอย่างยิ่งต่อชุมชนทุกหนแห่งในยุคโลกาภิวัตน์ การเปลี่ยนแปลงต่างเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วปรัชญาดังกล่าวซึ่งเน้นแนวทาง “การเดินทางสายกลาง” มีความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาคนของสหประชาชาติที่เน้นการให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและการใช้กระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืนพระราชปณิธานในการพัฒนาประเทศของพระองค์และพระราชดำริที่แสดงถึงพระวิสัยทัศน์อันชาญฉลาดได้สร้างแรงบันดาลใจให้แก่พสกนิกรของพระองค์และประชาชนทั่วทุกแห่ง

2.5 แนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองเป็นความมุ่งหมายของ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งหลักการดังกล่าวจะประกอบด้วยปรัชญา 2 ส่วน คือ ความรู้ ซึ่งประกอบด้วยความก้าวหน้าทางวิชาการ การประดิษฐ์คิดค้น การวิจัยพัฒนา และคุณธรรม ประกอบด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ความเคารพในกฎเกณฑ์ กติกา และกฎหมาย ทำให้เกิดความสมดุลระหว่างการบริโภคและการผลิตปราศจากผลผลิตส่วนเกินและปราศจากความขาดแคลน

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นทฤษฎีที่อธิบายถึงการพัฒนาทางเศรษฐกิจโดยให้ความสำคัญกับทุนมนุษย์ ซึ่งเกิดจากความรู้อันเป็นสิ่งสำคัญที่นำไปสู่การสะสมทุนและทรัพยากรต่างๆ ได้แก่ การประดิษฐ์คิดค้นซึ่งเกิดจาก ความก้าวหน้าทางวิชาการ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และให้ความสำคัญกับคุณธรรมที่จะนำไปสู่การสะสมทุนทางสังคม ได้แก่ คุณสมบัติความรับผิดชอบรอบด้าน และนอกจากนี้ความรับผิดชอบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นคุณสมบัติของความอุดมสมบูรณ์ของทุนธรรมชาติซึ่งหล่อเลี้ยงระบบเศรษฐกิจและการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียงจึงเป็นหลักของการพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมี ระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2551 : 7)

จากกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ที่พระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540 มีใจความตอนหนึ่งว่า

“ความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่า ทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัวเอง จะทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอจะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการก็ขายได้ แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไรไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก”

จากกระแสพระราชดำรัสที่พระองค์ทรงพระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2541 มีใจความตอนหนึ่งว่า

“ให้พอเพียงนี้ก็หมายความว่า มีกินมีอยู่ไม่ฟุ้งเฟ้อไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอมีบางอย่างอาจจะดูฟุ้งเฟ้อ แต่ถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำสมควรที่จะปฏิบัติอันนี้ก็ความหมาย อีกรูปแบบของเศรษฐกิจหรือระบบพอเพียง คนเราถ้าพอในความต้องการก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิดอันนี้ ไม่ใช่เศรษฐกิจมีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่เบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณ ตามอัตภาพ พูดจาก็พอเพียง ทำ

อะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง”

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ได้พัฒนาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อจะให้พสกนิกรชาวไทยได้เข้าถึงทางสายกลางของชีวิต และเพื่อคงไว้ซึ่งทฤษฎีของการพัฒนาที่ยั่งยืน แนวคิดทฤษฎีนี้เป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตซึ่งอยู่ระหว่างสังคมระดับท้องถิ่นและตลาดระดับสากล จุดเด่นของแนวปรัชญานี้ คือ แนวทางที่สมดุล โดยใช้หลักธรรมชาติที่เป็นเหตุผลทุกอย่างเชื่อมโยงพัฒนาให้ทันสมัยและก้าวสู่ความเป็นสากลได้เหมือนนานาประเทศทั่วโลกโดยปราศจากการต่อต้านกระแสโลกาภิวัตน์ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีความสำคัญในช่วง พ.ศ. 2540 เมื่อปีที่ประเทศไทยต้องการรักษาความมั่นคงและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจเพื่อยืนหยัดในการพึ่งตนเอง และพัฒนานโยบายที่สำคัญ เพื่อการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ โดยการสร้างแนวคิดเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองได้ ซึ่งคนไทยจะสามารถเลี้ยงชีพโดยอยู่บนพื้นฐานของความพอเพียง และการนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ได้ผ่านการทดลองในพระตำหนักสวนจิตรลดาโรฐาน และโครงการในภูมิภาคต่างๆ หลายโครงการ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงมีพระราชดำริว่าแม้ไม่ได้มีความจำเป็นที่เราจะกลายเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (NIC) พระองค์ได้ทรงอธิบายว่า ความพอเพียงและการพึ่งตนเองคือทางสายกลางที่จะป้องกันการเปลี่ยนแปลงความไม่มั่นคงของประเทศได้ และการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเชื่อว่าจะสามารถปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางสังคมของชุมชนให้ดีขึ้น โดยมีปัจจัย 2 อย่าง คือ (ศรายุทธ บูรณเจริญและคณะ. 2554 : 11-12)

1. การผลิตจะต้องมีความสัมพันธ์กันระหว่างปริมาณผลผลิตและการบริโภค
2. ชุมชนจะต้องมีความสามารถในการจัดการทรัพยากรของตนเองอย่างครบวงจร และผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้น คือ
 - 2.1 เศรษฐกิจพอเพียงสามารถที่จะคงไว้ซึ่งขนาดของประชากรที่ได้สัดส่วน
 - 2.2 การใช้เทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม
 - 2.3 การรักษาสมดุลของระบบนิเวศ และปราศจากการแทรกแซงจากปัจจัยภายนอก

ในปัจจุบันนี้แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้มีการนำไปใช้เป็นนโยบายของรัฐบาล และปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในส่วนที่ 3 แนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดิน มาตรา 78 (1) ว่า การบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปเพื่อการพัฒนา สังคม เศรษฐกิจ และความมั่นคงของประเทศอย่างยั่งยืน โดยต้องส่งเสริมการดำเนินการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และคำนึงถึงประโยชน์ของประเทศชาติในภาพรวมเป็นสำคัญ ที่สำคัญรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ให้ความสำคัญกับการปฏิรูปประเทศ โดยบัญญัติให้การปฏิรูปประเทศเป็นหมวดหนึ่งในรัฐธรรมนูญ (หมวด 16 มาตรา 257 – มาตรา 261) รวมทั้งได้บัญญัติถึงเป้าหมายของการปฏิรูปประเทศไว้ 3 ประการ คือ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. 2550 : 22)

1. ประเทศชาติมีความสงบเรียบร้อย มีความสามัคคีปรองดอง มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และมีความสมดุลระหว่างการพัฒนาด้าน วัตถุประสงค์การพัฒนาด้านจิตใจ

2. สังคมมีความสุข เป็นธรรม และมีโอกาสอันทัดเทียมกันเพื่อจัดความเหลื่อมล้ำ
3. ประชาชนมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ และการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

การพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวตลอดจน ใช้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการกระทำ

ภาพที่ 1 แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ท่วง 2 เงื่อนไข

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ. 2551

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ทรงปรับปรุงพระราชทานเป็นที่มาของนิยาม 3 ท่วง 2 เงื่อนไข ที่คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นำมาใช้ในการรณรงค์เผยแพร่ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผ่านช่องทางสื่อต่างๆ อยู่ในปัจจุบัน ซึ่งประกอบด้วยความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันบนเงื่อนไข ความรู้ และ คุณธรรม

(คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. 2549 : 15) ซึ่งหลักการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สอดคล้องกับทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ คือ ปรัชญาการพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงมีพระราชดำรัส ชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาตลอดนานกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนวิกฤติการณ์ทาง เศรษฐกิจปี พ.ศ. 2540 และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นจากความยากจน สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง มีความยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ ต่างๆ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2552 : 33) รวมถึงแนวคิดที่ว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนการใช้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรมประกอบการวางแผนการตัดสินใจและการกระทำต่างๆ ความพอประมาณ หมายถึง ความ พอดีที่ไม่มากและไม่น้อยจนเกินไป ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่ พอประมาณ ความมีเหตุผล หมายถึง การใช้หลักเหตุผลในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ โดยพิจารณาจากเหตุ ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นอย่างรอบคอบ การมีภูมิคุ้มกันที่ดี หมายถึง การเตรียมตัว ให้พร้อมรับต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงรอบตัว ปัจจัยเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้นั้นจะต้องอาศัย ความรู้และคุณธรรมเป็นเงื่อนไขพื้นฐาน กล่าวคือ เงื่อนไขความรู้ หมายถึง ความรอบรู้ความรอบคอบและ ความระมัดระวังในการดำเนินชีวิตและการประกอบการงาน ส่วนเงื่อนไขคุณธรรม คือ การยึดถือคุณธรรม ต่างๆ อาทิ ความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน ความเพียร การมุ่งต่อประโยชน์ส่วนรวมและการแบ่งปัน เป็นต้น ตลอดเวลาที่ประยุกต์ใช้ปรัชญา (จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา. 2551 : 8)

ดร. สุเมธ ตันติเวชกุล ได้กล่าวถึง หลักเศรษฐกิจพอเพียงว่า การพัฒนาชุมชนในลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียง จึงเป็นการใช้คนเป็นเป้าหมาย และเน้นการพัฒนาแบบองค์รวมหรือการพัฒนาอย่าง บูรณาการ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การเมือง ฯลฯ โดยใช้พลังทางสังคม ขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาในรูปของกลุ่ม เครือข่าย หรือประชาสังคม กล่าวคือ เป็นการผนึกกำลังของ ทุกฝ่ายในลักษณะพหุภาคีประกอบด้วยภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน กล่าวโดยสรุป คือ เศรษฐกิจพอเพียง ก็หมายถึงการหันกลับมายึดเสนาทางสาย กลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) ในการดำรงชีวิต โดยยึดหลักการพึ่งตนเอง 5 ประการ คือ

1. พึ่งตนเองทางจิตใจ คนที่สมบูรณ์พร้อมต้องมีจิตใจที่เข้มแข็ง มีจิตสำนึกว่าตนนั้นสามารถ พึ่งตนเองได้ ดังนั้นจึงควรที่สร้างพลังผลักดันให้มีภาวะจิตใจอีกเหิมต่อสูชีวิตด้วยความสุจริตแม้ว่าจะไม่ ประสบผลสำเร็จ บางทีตาม มิพึงควรท้อแท้ให้พยายามต่อไป พึงยึดพระราชดำรัสการพัฒนาคนของ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ว่า “บุคคลต้องมีรากฐานทางจิตใจที่ดี คือ ความหนักแน่นมั่นคงในสุจริตธรรม และความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จ ทั้งต้องมีกุศโลบายหรือวิธีการอันแยบยลในการปฏิบัติงานประกอบพร้อมกันด้วยจึงจะสัมฤทธิ์ผลที่แน่นอน และบังเกิดประโยชน์ อันยั่งยืนแก่ตนเองและแผ่นดิน”

2. พึ่งตนเองทางสังคม ควรเสริมสร้างให้แต่ละชุมชนในท้องถิ่นได้ร่วมมือช่วยเหลือเกื้อกูลกัน นำความรู้ที่ได้มาถ่ายทอดและเผยแพร่ให้ได้รับประโยชน์ซึ่งกันและกัน ดังพระบรมราโชวาทที่ว่า “เพื่อให้งาน รุดหน้าไปพร้อมเพรียงกันไม่ลดหลั่นจึงขอให้ทุกคนพยายามที่จะทำงานในหน้าที่อย่างเต็มที่ และให้มีการ ประชาสัมพันธ์กันให้ดี เพื่อให้งานทั้งหมดเป็นงานที่เกื้อหนุนสนับสนุนกัน”

3. พึ่งตนเองได้ทางทรัพยากรธรรมชาติ คือ การส่งเสริมให้มีการนำเอาศักยภาพของผู้คนใน ท้องถิ่นสามารถแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติหรือวัสดุในท้องถิ่นที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่ง ส่งผลให้เกิดการพัฒนาประเทศได้อย่างดีเยี่ยม สิ่งดีก็คือการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) ซึ่งมีมากมายในประเทศ

4. พึ่งตนเองได้ทางเทคโนโลยี ควรส่งเสริมให้มีการศึกษาทดลองทดสอบเพื่อให้ได้มาซึ่ง เทคโนโลยีใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศและสังคมไทย และสิ่งสำคัญสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้ อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับพระราชดำริที่ว่า “จุดประสงค์ของศูนย์การศึกษาฯ คือเป็นสถานที่สำหรับ ค้นคว้าวิจัยในท้องที่ เพราะว่าแต่ละท้องที่สภาพฝนฟ้า อากาศ และประชาชนในท้องที่ต่างๆ กัน ก็มี ลักษณะแตกต่างกันมากเหมือนเดิม”

5. พึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ หมายถึง สามารถอยู่ได้ด้วยตนเองในระดับเบื้องต้น กล่าวคือ แม้ ไม่มีเงินก็ยังมีข้าว ปลา ผัก ผลไม้ ในท้องถิ่นของตนเองเพื่อการยังชีพและสามารถนำไปสู่การพัฒนา เศรษฐกิจของประเทศในระดับมหัพภาคต่อไปได้ด้วย การปฏิบัติตนตามแนวทางเศรษฐกิจแบบพอเพียง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ดังนี้

5.1 ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลด ละ ความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพอย่างจริงจัง ดังพระราชดำริที่ว่า “ความเป็นอยู่ที่ดีต้องไม่ฟุ้งเฟ้อ ต้องประหยัดไปในทางที่ถูกต้อง”

5.2 ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความสุจริตธรรม ดังพระราชดำริที่ว่า “ความเจริญของคนที่หลาย ย่อมเกิดมาจากการประพฤติชอบและการหาเลี้ยงชีพชอบเป็นหลักสำคัญ”

5.3 ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์ และแข่งขันกันในทางการค้าขายประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันรุนแรงดังอดีต ซึ่งมีพระราชดำรัสถึงเรื่องนี้ว่า “ความสุขความเจริญอันแท้จริงนั้น หมายถึง ความสุขความเจริญที่บุคคลแสวงหามาได้ด้วยความเป็นธรรม ทั้งในเจตนาและการกระทำ ไม่ใช่ได้มาด้วย

ความบังเอิญหรือด้วยการแก่งแย่งเบียดบังมาจากผู้อื่น”

5.4 ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยากที่เป็นอยู่โดยต้องชวนขวายนไฝหาความรู้ให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้นจนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ ดังพระราชดำรัสตอนหนึ่งที่ทำให้ความชัดเจนว่า “การที่ต้องการให้ทุกคนพยายามที่จะหาความรู้และสร้างตนเองให้มั่นคงนี้เพื่อตนเอง เพื่อที่จะให้ตนเองมีความเป็นอยู่ที่ก้าวหน้า ที่มีความสุข พอมีพอกินเป็นขั้นหนึ่งและขั้นต่อไปก็คือให้มีเกียรติว่ายืนได้ด้วยตนเอง”

5.5 ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่วไหวหมดสิ้นไป ดังพระราชโอรสว่า “พยายามไม่ก่อความชั่วให้เป็นเครื่องทำลายตัว ทำลายผู้อื่น พยายามลดพยายามละความชั่วที่ตัวเองมีอยู่ พยายามก่อความดีให้แก่ตัวอยู่เสมอ พยายามรักษาและเพิ่มพูนความดีที่มีอยู่นั้นให้งอกงามสมบูรณ์ขึ้น”

กล่าวโดยสรุป แนวคิดและทฤษฎีหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางที่ชี้แนะการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นกรมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ตลอดจนจนเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤต เพื่อความมั่นคง และความยั่งยืนของการพัฒนา การที่จะพัฒนาประเทศไปในทิศทางที่ก้าวไกลสู่ความยั่งยืน ต้องเริ่มมาจากการเปลี่ยนแปลงในเชิงบุคคลของสังคมไทย ซึ่งจะต้องครอบคลุมไปในทุกมิติไม่ว่าจะเป็นทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม รวมทั้งสิ่งแวดล้อม โดยการเปลี่ยนแปลงย่อมเกิดผลตามมาไม่ว่าจะเป็นเชิงบวกหรือเชิงลบเกิดขึ้น แนวคิดเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของคนไทยจึงมีความสำคัญอย่างมาก ทำให้หลักการความพอเพียงในการดำเนินชีวิตจึงเกิดขึ้นเพื่อให้คนไทยเกิดความเข้มแข็งตั้งแต่ระดับบุคคลสามารถพึ่งตนเองได้ และนำไปสู่ประโยชน์โดยรวมของสังคม ก่อให้เกิดการพัฒนาประเทศชาติที่เข้มแข็งขึ้นมาได้อย่างยั่งยืน

ทั้งนี้กล่าวได้อีกว่าหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นคำใหม่ของคนไทยในสมัยก่อน เพราะคำว่าเศรษฐกิจพอเพียง เริ่มต้นมาจากแนวพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร ที่ได้พระราชทานเอาไว้ตั้งแต่เมื่อ 40 ปีมาแล้ว โดยยึดถือตามวิถีการดำเนินชีวิตซึ่งเป็นวัฒนธรรมของคนไทย โดยจะต้องดำเนินหลักการด้วยแนวทางสายกลาง อาศัยการมีสติ มีปัญญา และมีความเพียร เพื่อนำไปสู่แนวทางที่เป็น ความสุขสำหรับการดำเนินชีวิต การดำเนินการด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเป็นการสะท้อนจากพลวัตการเปลี่ยนแปลงทางสังคมให้เห็นว่าการก้าวเข้าสู่การเป็นประเทศที่กำลังพัฒนามาอย่างต่อเนื่องมาหลายสิบปี โดยการที่ประเทศจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงย่อมส่งผลต่อการขยายตัวในภาคธุรกิจเป็นอย่างรวดเร็ว อุตสาหกรรมขยายตัวต่อเนื่อง ซึ่งอีกมุมหนึ่งในเชิงของ

การพัฒนาที่เป็นการเปลี่ยนแปลงต่อประเทศย่อมจะสามารถเกิดปัญหาตามมาต่อวัฒนธรรม วิธีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนคนไทยทุกคน ดังนั้นเพื่อเป็นการตั้งรับกับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยความพอเพียงของประชาชนเพื่อสร้างความพอเพียงเข้มแข็งได้ในระดับรากหญ้า คือประชาชนต้องพอเพียง โดยเน้นการพอมือพอกิน พึ่งตนเองได้ในระดับรากหญ้าให้ได้เสียก่อน ซึ่งความพอเพียงจะต้องนำไปปรับใช้กับแนวทางการดำรงชีวิตในทุกระดับ เริ่มตั้งแต่ตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม นำไปสู่ประเทศชาติ

แนวทางการใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่เพียงแค่เรื่องที่ว่าจะต้องพอเพียงเท่านั้น แต่สามารถทำความเข้าใจเชิงปรัชญาโดยอาศัยองค์ประกอบสำคัญ คือ หลักการของหลัก 3 ห่วง และ 2 เงื่อนไข กล่าวคือ ในการทำงานของ 3 ห่วงที่ว่า ความมีเหตุผล เมื่อต้องตัดสินใจหรือมีความคิดเห็นอย่างไรต่อสถานะแวดล้อมภายนอก บุคคลจะต้องมีความสามารถวิเคราะห์เชิงเหตุผล สามารถพิจารณาสาเหตุเป็นปัจจัยสำคัญของสิ่งต่างๆ ได้ดี นึกถึงเหตุและผลได้อย่างรอบคอบ มีดุลยพินิจไตร่ตรองเหตุและผลก่อนตัดสินใจได้ โดยปัจจัยที่ส่งเสริมความมีเหตุผลได้ดีก็จะต้องไม่ยึดเอาอัตตาตนเองเป็นที่ตั้ง แม้ว่าจะไตร่ตรองเหตุแล้วก็จะต้องมีความองค์ความรู้รวมทั้งรับฟังเหตุผลที่เหมาะสมจากบุคคลอื่นในสังคมได้ด้วยเช่นกัน ความพอประมาณ เมื่อสามารถประมาณได้ว่าอะไรคือความเหมาะสมที่พอดีก็จะช่วยให้ดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุขได้มากขึ้น เพราะความพอประมาณจะทำให้บุคคลรู้ว่าอะไรที่มากเกินไปก็ไม่ดี อะไรที่น้อยเกินไปก็ไม่ดี ดังนั้นความพอประมาณจึงส่งผลให้บุคคลอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี และภูมิคุ้มกันที่ดีหากเกิดการเปลี่ยนแปลงทุกมิติของสังคม การสร้างบุคคลให้มีภูมิคุ้มกันเป็นเรื่องที่จะต้องทำ กล่าวได้ว่าการมีภูมิคุ้มกันเป็นเรื่องที่ประชาชนสามารถเตรียมตัว สามารถตั้งรับกับความเปลี่ยนแปลงในบริบทต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ไม่ตื่นตูมเกินเหตุ สามารถพิจารณาวิเคราะห์แนวทางการดำเนินชีวิตได้เอง โดยไม่ต้องถูกชักจูงหรือหวั่นไหวง่ายต่อสิ่งที่มากระทบนั่นเอง โดยเป็นความสามารถในการปรับตัวเพื่อให้สามารถรับมือการเปลี่ยนแปลงแบบทันด่วนได้นั่นเอง และการทำงานของ 2 เงื่อนไขที่ว่า เป็นองค์ประกอบที่สอดคล้องควบคู่กับหลักการพื้นฐาน 3 ประการของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างความสามารถในการตัดสินใจ คือ การมีความรู้ เป็นการใช้ระดับสติปัญญา โดยการมีความสามารถเชิงความรู้จะช่วยนำพาระดับบุคคลตลอดจนประเทศชาติพัฒนาได้ เช่น รอบคอบก่อนทำ มีความรอบรู้เรื่องก่อนตัดสินใจ และมีความระมัดระวังถึงผลที่จะตามมา และการมีคุณธรรม เป็นองค์ประกอบที่จะต้องมีในพื้นฐานตัวบุคคลนั้นๆ การเป็นคนที่มีคุณธรรมคือ คนดี โดยบุคคลจะต้องนำหลักคุณธรรมรวมทั้งเรื่องศีลธรรมมาพัฒนาตนเองก่อน จากนั้นก็จะสามารถสร้างบรรทัดฐานทางสังคมที่ดีมีวัฒนธรรมอันดีสืบเนื่องต่อไป

ดังนั้นการที่สามารถใช้หลักการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะต้องประกอบไปด้วยเงื่อนไขเรื่อง

การมีความรู้และการมีคุณธรรม บุคคลจะต้องนำเงื่อนไข 2 ประการนี้สร้างความสมดุลกับอีก 3 หลักการ คือ ความมีเหตุผล พอประมาณ และภูมิคุ้มกันที่ดี เมื่อผ่านเงื่อนไขและหลักการดังกล่าวได้จึงจะสามารถ สร้างคุณลักษณะในการปฏิบัติเพื่อความสุขและประโยชน์สุขได้ตามความมุ่งหมายของปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงได้

2.6 องค์ประกอบของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

แนวคิดหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน จึงเป็นเรื่องที่กว้างและมีความครอบคลุมทุกมิติ การจะบรรลุผล ของเป้าหมายหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องสร้างการบูรณาการของทุกภาคส่วนเพื่อนำผลประโยชน์ที่ เกิดขึ้นกับสังคม กระจายเรื่องการพัฒนาไปยังทุกกลุ่มของสังคมเพื่อสร้างการเข้าถึงโอกาสได้อย่างเท่า เทียมได้ ดังนั้นการที่จะสามารถบรรลุการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ยั่งยืนจึงไม่ได้เป็น เรื่องที่สร้างหรือเกิดขึ้นได้เพียงแค่ระดับบุคคลเท่านั้น หากแต่สามารถจำแนก องค์ประกอบของหลัก ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1. หลักความพอประมาณ

สามารถจำแนกตามนักวิชาการที่ได้ให้คำจำกัดความ ดังนี้

ปรียานุช พิบูลสรารุช (2551 : 76) กล่าวว่า หลักความพอประมาณ เป็นส่วนความพอดีต่อความจำเป็น และเหมาะสมกับฐานะของตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นไม่มากเกินไป ไม่ น้อยเกินไปและต้องไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์ (2550 : 10) กล่าวว่า หลักความพอประมาณ เป็นส่วนที่มีไม่มาก ไม่น้อย ไม่ สุดโต่งไปฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นทางสายกลาง

พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์ (2550 : 14) กล่าวว่า หลักความพอประมาณ เป็นส่วนของความ เหมาะสมของการดำเนินงานทั้งในแง่ของขนาดที่ไม่เล็กเกินไปหรือไม่ใหญ่จนเกินตัว แต่เป็นไปตามอัตรา ภาพและสภาพแวดล้อมและในแง่ของจังหวะ เวลา ที่ไม่เร็วเกินไปหรือไม่ช้าจนเกินไป แต่รู้จักทำเป็นขั้นตอน เพื่อให้การดำเนินงานมีความก้าวหน้าโดยที่ไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน

ไพเราะ เลิศวิราม (2550 : 58) กล่าวว่า หลักความพอประมาณ เป็นส่วนของความพอดีที่ไม่น้อย เกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

กล่าวสรุปได้ว่า หลักความพอประมาณ เป็นแนวทางการปฏิบัติในการดำรงชีวิตให้เหมาะสมตาม อัตรา ซึ่งควรจะมี ความพอประมาณทั้งการหารายได้ และพอประมาณในการใช้จ่าย ความพอประมาณ

ในการหารายได้ คือ ทำงานหารายได้ด้วยช่องทางสุจริต ทำงานให้เต็มความสามารถ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ส่วนความพอประมาณในการใช้จ่าย เป็นการใช้จ่ายให้เหมาะสมกับฐานะความเป็นอยู่ ไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยหรือ ใช้จ่ายเกินตัว และในขณะเดียวกัน ก็ใช้จ่ายในการดูแลตนเอง และครอบครัวอย่างเหมาะสมหรือความ พอดีต่อความจำเป็นและเหมาะสม กับฐานะของตนเองสังคมสิ่งแวดล้อมรวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น ที่ไม่มากเกินไปและไม่น้อยเกินไป

2. หลักความมีเหตุผล

สามารถจำแนกตามนักวิชาการที่ได้ให้คำจำกัดความ ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550 : 14) กล่าวว่า ความมี เหตุผล เป็นส่วนของการตัดสินใจดำเนินการเรื่องต่างๆ อย่างมีเหตุผลตามหลักวิชาการหลัก กฎหมายหลัก ศิลธรรมจริยธรรมและวัฒนธรรมที่พึงมาคิดถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องอย่างถ่วงถ่วง โดยคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะ เกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์ (2550 : 10) กล่าวว่า หลักความมีเหตุผล เป็นส่วนของการอธิบายได้ว่าเป็น เพราะเหตุผล เป็นไปเพื่อประโยชน์ใด ไม่ใช่เรื่องคิดเอาเองแต่มีคำอธิบายที่สามารถรับฟังได้

ไพเราะ เลิศวิราม (2550 : 58) กล่าวว่า หลักความมีเหตุผล เป็นส่วนของการตัดสินใจเกี่ยวกับ ระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจน คำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ

พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์ (2550 : 14) กล่าวว่า หลักความมีเหตุผล เป็นส่วนของการพิจารณาที่จะ ดำเนินงานใดๆ ด้วยความถี่ถ้วนรอบคอบ ไม่ย่อท้อไร้อคติ คำนึงถึงเหตุและปัจจัยแวดล้อมทั้งหมด เพื่อให้ การดำเนินงานเป็นไปอย่างถูกต้องดีงามและเพื่อให้เกิดประสิทธิผลเกิดประโยชน์และความสุขโดย ปราศจากการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550 : 33และ42) ได้ประมวล คำในพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ตั้งแต่ พุทธศักราช 2493 – 2549 ที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในหลักความมีเหตุผลดังนี้ พระ บรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 9 กรกฎาคม พ.ศ. 2531 ความตอนหนึ่งว่า “ข้าพเจ้าอยากให้ทุกคนคำนึงถึงกฎแห่งเหตุผล ว่าผลที่เกิดขึ้นเพราะเหตุ คือ การ กระทำและผลนั้นจะเป็นผลดีหรือผลเสียก็เพราะกระทำให้ดีหรือให้เสีย ดังนั้น การที่จะทำงานใดให้ บรรลุผลที่พึงประสงค์จะต้องพิจารณาถึงวิธีการที่เหมาะสมก่อนเป็นเบื้องต้น แล้วลงมือกระทำตามหลัก

เหตุผลด้วยความตั้งใจจริงและด้วยความสุจริต งานของแต่ละคนจึงจะเป็นผลดีและเชื่อได้ว่าผลงานของแต่ละคนจะประมวลงกันเป็นความเจริญมั่นคงของบ้านเมืองได้ตั้งปรารถนา”

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม พ.ศ. 2543 ความตอนหนึ่งว่า “เศรษฐกิจพอเพียงนี้ขออย่าว่าเป็นการทิ้งเศรษฐกิจหรือความประพฤติที่ทำอะไรเพื่อให้เกิดผลโดยมีเหตุมีผล คือ เกิดผลอันมาจากเหตุ ถ้าทำเหตุที่ดี ถ้าคิดให้ดีให้ผลที่ออกมา คือ สิ่งที่ดีตามเหตุ การกระทำก็จะเป็นการกระทำที่ดี และผลของการกระทำนั้น ก็จะเป็นการกระทำที่ดี ดี แปลว่า มีประสิทธิภาพ ดี แปลว่า มีประโยชน์ ดี แปลว่า ทำให้มีความสุข”

กล่าวสรุปได้ว่า หลักความมีเหตุผล เป็นการตัดสินใจดำเนินการใดๆ อย่างมีเหตุผล คำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำอย่างรอบคอบ ใช้หลักเหตุผลตามความพอเพียง ตามหลักวิชาการ กฎหมาย ศีลธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมที่ดีงาม ซึ่งเป็นไปตามพุทธเศรษฐศาสตร์ ใช้ปัญญาในการพิจารณาตัดสินใจใช้หลักเหตุผลโดยไม่ใช่นำถึงความอยากได้ อยากได้ และอยากเป็น ในการดำเนินชีวิต ปกติจึงควรต้องใช้หลักการพิจารณาเพื่อแยกแยะเหตุผล เพื่อตัดสินใจว่าถูกต้องหรือดีพอและมีประโยชน์ต่อส่วนร่วมหรือไม่ แต่การที่จะวิเคราะห์การใช้เหตุผลหรือการอ้างเหตุผลนั้นก็ไม่ใช่สิ่งที่จะทำให้โดยง่ายหากปราศจากหลักเกณฑ์มาช่วยในการตัดสินใจ

3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดี

สามารถจำแนกตามนักวิชาการที่ได้ให้คำจำกัดความ ดังนี้

พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์ (2550 : 14) กล่าวว่า การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เป็นส่วนของการจัดองค์ประกอบของการดำเนินงานให้มีสภาพพร้อมรองรับต่อผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในได้เป็นอย่างดี

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550 : 48-58) ได้ ประมวลคำในพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ตั้งแต่พุทธศักราช 2493 – 2549 ที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในหลักการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ดังนี้

1. พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2504 ความตอนหนึ่งว่า “ท่านทั้งหลายคงจะตระหนกอยู่แล้วว่าการศึกษเล่า เรียนเป็นเรื่องที่ไม่สิ้นสุด ผู้ปรารถนาความเจริญในการประกอบกิจการงานจะต้องหมั่นเอาใจใส่ แสวงหาความรู้ให้เพิ่มพูนอยู่เสมอมิฉะนั้น จะกลายเป็นผู้ที่ล้าสมัยสมรรถภาพไป”

2. พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540 ความ

ตอนหนึ่งว่า “เชื่อว่าประเทศไทยจะสามารถพ้นวิกฤตการณ์ได้ดีกว่าหลายประเทศ เพราะประเทศ เพราะแผ่นดินนี้ยังเหมาะสมกับความเป็นอยู่ได้อย่างที่เคยพูดมาหลายปีแล้วว่าภูมิประเทศยังให้ คือ เหมาะสม แต่ความเป็นอยู่ต้องไม่ฟุ้งเฟ้อ ต้องอยู่อย่างประหยัด และต้องไปในทางที่ถูกต้อง”

3. พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม พ.ศ. 2546 ความตอนหนึ่งว่า “ต้องพัฒนาอาชีพความเป็นอยู่ของประชาชน คือ อาชีพ ไม่ใช่เพียงแค่ปลูกผัก ถั่ว ปลูกงา ให้หลานเฝ้า แต่เป็นเรื่องของให้ความอยู่ดี กินดี ความรู้ การศึกษา กล่าวคือ ต้องช่วยให้การศึกษาดีขึ้น เพราะถ้าการศึกษาไม่ดี คนไม่สามารถที่จะทำงานการศึกษาต้องได้ทุกระดับ”

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550 : 15) กล่าวว่า การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับต่อผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือได้อย่างทัน่วงที จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลข้างต้น

กล่าวสรุปได้ว่า การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เป็นหลักในการเตรียมตัวให้พร้อมรับต่อผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ของโลก ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน การศึกษาและการแสวงหาความรู้ให้เพิ่มพูนอยู่เสมอจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนาอาชีพ การดำเนินงานและการดำรงชีวิตเพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือได้กับสถานการณ์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

4. เงินไขความรู้

สามารถจำแนกตามนักวิชาการที่ได้ให้คำจำกัดความ ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550 : 63-67) ได้ ประมวลคำในพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ตั้งแต่พุทธศักราช 2493 – 2549 ที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในเงินไขความรู้ ดังนี้

1. พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรและอนุปริญญาบัตรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2508 ความตอนหนึ่งว่า “ความรู้ นั้น เป็นหลักของการทำงาน ผู้ที่จะทำงานอย่างใดจำต้องมีความรู้ในเรื่องนั้นก่อนเป็นเบื้องต้น ส่วนความคิดเป็นเครื่องช่วยความรู้ คือ ช่วยให้ความรู้ได้ถูกต้อง เช่น จะใช้อย่างไร ที่ไหน เมื่อใด เมื่อมีความรู้สำหรับงาน มีความคิดสำหรับ พิจารณา ใช้ความรู้

ให้ถูกต้องแล้วย่อมทำงานได้ผลสมบูรณ์ดียากที่จะผิดพลาด ความรู้กับความคิดจึงไม่ควรแยกจากกัน”

2. พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม พ.ศ. 2547 ความตอนหนึ่งว่า “ถ้าเราฟังคนที่มีความรู้เราก็ได้ความรู้ ไม่ใช่ความรู้ที่จะมาสอนคนโน้นคนนี้ได้ แต่ได้ความรู้ที่จะปฏิบัติได้ ถ้าเราฟังคนแล้วก็ฟังจริงๆ แต่ต้องพิจารณาอันนี้เป็นข้อสำคัญ ต้องพิจารณาว่าที่ท่านพูดนั้นถูกต้องหรือไม่ ถ้าพูดถูกต้องปฏิบัติได้เราก็ดีเราก็ได้ประโยชน์ ส่วนรวมก็ได้ประโยชน์ เพราะว่าเราเอาความรู้ที่ท่านพูดไปปฏิบัติต่อ”

3. พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2516 ความตอนหนึ่งว่า “เมื่อมีวิชาความรู้ศึกษาสะสมไว้เป็นอย่างดี มีความไม่เคร่งเครียดในหลักวิชาจนเกินไป และมีความเข้าใจในสภาพที่เป็นจริงของสิ่งต่างๆ อย่างแจ่มแจ้งแล้ว ก็จะเกิดความคิดเห็นอันปลอดโปร่ง สว่างไสวจะมีเหตุผลอันถูกต้องถ่องแท้ และจะมีปัญญาอันแยกคายที่จะนำมาใช้ปฏิบัติงานและแก้ไขปัญหาทั้งปวงได้อย่างมีประสิทธิภาพ”

นอกจากนั้น มีนักวิชาการได้กล่าวถึงองค์ประกอบของเงื่อนไขความรู้ไว้ ดังต่อไปนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 11) กล่าวว่า องค์ประกอบของเงื่อนไขความรู้ประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550 : 15-16) เงื่อนไข สำคัญ เพื่อให้เกิดความพอเพียง การตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ต้องอาศัยทั้งเงื่อนไขคุณธรรม หลักวิชา และเงื่อนไขชีวิตเป็นพื้นฐาน ดังนี้

1. เงื่อนไขคุณธรรม เสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติให้มีความซื่อสัตย์สุจริต รู้ รัก สามัคคี ไม่โลภ ไม่ตระหนี่ และรู้จักแบ่งปันให้ผู้อื่น

2. เงื่อนไขหลักวิชา อาศัยความรู้ รอบคอบและระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้วางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน

3. เงื่อนไขชีวิต ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน มีความเพียร มีสติและปัญญาบริหารจัดการการใช้ชีวิตโดยใช้หลักวิชาและคุณธรรมเป็นแนวทางพื้นฐาน

สรุปได้ว่า เงื่อนไขความรู้ เป็นความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ อย่างรอบด้านจริงจังและรอบรู้ในงานที่สามารถนำความรู้มาใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงานและแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การทำงานประสบความสำเร็จป้องกันความผิดพลาดโดยต้องระมัดระวัง รอบคอบในการใช้ความรู้ให้ถูกต้องโดยไม่ทุจริต คอรัปชั่น และไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเองและผู้อื่นการใช้ความรู้จึง

จำเป็นต้องใช้ควบคู่กับคุณธรรม โดยนำคุณธรรม มากำกับความรู้ ซึ่งการชวนชวหาความรู้จะต้องกระทำอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาอาชีพ การดำเนินงานและการดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จและเข้าใจสิ่งต่างๆ ได้อย่างชัดเจน

5. เงื่อนไขคุณธรรม

มีนักวิชาการได้กล่าวถึงองค์ประกอบของเงื่อนไขคุณธรรมไว้ ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550 : 15) เงื่อนไขคุณธรรม เสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติให้มีความซื่อสัตย์สุจริต รู้ รัก สามัคคี ไม่โลภ ไม่ ตระหนี่ และรู้จักแบ่งปันให้ผู้อื่น

ไพเราะ เลิศวิราม (2550 : 58) กล่าวว่า เงื่อนไขคุณธรรมประกอบด้วยมีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่โลภ และไม่ตระหนี่

ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์ (2550 : 10) กล่าวว่า เงื่อนไขคุณธรรม ประกอบด้วย ความซื่อสัตย์ สุจริต มีความมานะอดทน พากเพียร และใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์ (2550 : 14) กล่าวว่า เงื่อนไขคุณธรรม ประกอบด้วย เครื่องอภัยของการดำเนินงานเพื่อให้เป็นไปอย่างดีงามประกอบด้วยความซื่อสัตย์สุจริต คือ ความประพฤติชอบมี การพูด และการกระทำที่ตรงต่อหน้าที่การงานต่อตนเองและต่อผู้อื่นที่เกี่ยวข้อง มีเจตนาบริสุทธิ์ไม่ คดโกง ไม่ หลอกลวง และไม่เอาเปรียบ มีความอดทน มีความเพียร คือ ความบากบั่น ความกล้า แข็งมีความหนักแน่น ไม่ท้อถอยทำให้การดำเนินงานรุดหน้าเรื่อยไปจนประสบผลสำเร็จ และความรอบคอบระมัดระวัง คือ การพิจารณาอย่างถี่ถ้วนในทุกแง่มุมก่อนที่จะดำเนินงานเพื่อมิให้เกิดความผิดพลาดและพลั้งพลาด

สรุปได้ว่า เงื่อนไขคุณธรรม เป็นสิ่งที่เสริมสร้างการดำเนินชีวิตและการดำเนินงานให้เป็นไปอย่างดีงามและประสบความสำเร็จประกอบด้วย ความซื่อสัตย์สุจริต คือ ประพฤติชอบ มีการพูด มีการกระทำที่ตรงต่อหน้าที่การงาน ต่อตนเองและผู้อื่น มีเจตนาบริสุทธิ์ไม่คดโกง ไม่เอาเปรียบ มีความเพียร คือ ความบากบั่น ไม่ท้อถอยในการดำเนินงานจนประสบผลสำเร็จ ความรอบคอบระมัดระวัง คือ พิจารณาอย่างถี่ถ้วนทุกแง่มุมก่อนที่จะดำเนินงานใดๆ เพื่อมิให้เกิดความผิดพลาด รู้จักแบ่งปัน คือ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม

ดังนั้นการทำงานและการดำเนินการสิ่งใดให้ประสบความสำเร็จจึงจำเป็นต้องมีความรอบรู้และรู้

จริงในสิ่งที่ปฏิบัติ และใช้ความรู้อย่างถูกต้องไม่คดโกง ไม่ทุจริต ไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเองและผู้อื่น โดยนำคุณธรรมที่สำคัญคือความซื่อสัตย์สุจริตมากำกับความรู้ เพื่อให้การปฏิบัติงานหรือการดำเนินการสิ่งใดประสบความสำเร็จและก่อให้เกิดความสุข

2.7 แนวทางการขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปเผยแพร่และส่งเสริมให้นำไปปฏิบัติหรือ “ขับเคลื่อน” ตลอดระยะเวลา 12 ปี ระหว่าง พ.ศ. 2542 - 2544 มีการดำเนินงานใน 3 ช่วงเวลาที่สำคัญดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2555 : 10-15) ช่วงเริ่มต้นระหว่าง พ.ศ. 2542 - 2547 นับตั้งแต่ พ.ศ. 2542 ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่ปวงชนชาวไทย โดยพระราชทานให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาตินำไปขับเคลื่อนในกระบวนการพัฒนาประเทศ ในช่วงเริ่มต้นเป็นช่วงเวลาที่มุ่งสร้างความรู้ความเข้าใจในความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มผู้นำทางความคิดซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักวิชาการมีการรวมกลุ่มกันในระดับประเทศ เพื่อวิเคราะห์ปรัชญาจากบทความที่ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตอย่างละเอียดและ เชื่อมโยงกับแนวความคิดและทฤษฎีอื่นๆ ที่เกี่ยวเนื่องกัน ได้สรุปสาระหลักและท าให้เข้าใจง่ายเป็น ภาพ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ซึ่งได้นำไปใช้เผยแพร่ควบคู่ไปกับบทความที่ได้รับพระราชทานจาก พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทำให้ประชาชนทั่วไปสามารถจดจำและมีความเข้าใจที่ชัดเจนมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานและภาควิชาการอื่นได้จัดสัมมนาและจัดประชุมระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) และการสัมมนาผู้นำชุมชนที่จังหวัดกาญจนบุรี ระหว่างวันที่ 28 - 30 มิถุนายน พ.ศ. 2545 เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพอประมาณ มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี มีเหตุผลภูมิคุ้มกันในด้านวัตถุ / สังคม / สิ่งแวดล้อม / วัฒนธรรม สายกลาง ความพอเพียงนำสู่คุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต อุดหนุน ความเพียร มี สติ ปัญญา ความรอบรู้ความรอบคอบ ความระมัดระวัง บนพื้นฐานการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งได้มีการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และร่วมกันจัดทำเป้าหมายของเศรษฐกิจพอเพียงของแต่ละภาคในระยะเวลา 3 ปี นับเป็นการขับเคลื่อนสู่ผู้นำชุมชนอย่างเข้มข้นเป็นครั้งแรก

ช่วงที่สองระหว่าง พ.ศ. 2547 - 2551 โดยในช่วงปลาย พ.ศ. 2546 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงขึ้น เพื่อเป็น

กลไกหลักในการประสานเครือข่ายทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติให้นำเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ครอบคลุม 8 ภาคส่วน ได้แก่ ผู้นำทางความคิด นักวิชาการในระดับอุดมศึกษา สถาบันการศึกษา สถาบันการเมือง องค์กรภาครัฐ สื่อมวลชนและประชาชน ภาคธุรกิจ และชุมชนและประชาสังคม

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้นำแนวการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญานำทาง โดยเริ่มตั้งแต่กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ฉบับที่ 9 สำนักงานฯ ได้จัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนของสังคมในทุกจังหวัดทั่วประเทศ มีประชาชนเข้าร่วมประมาณ 20,000 คน สาระตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหัวข้อสำคัญในการสร้างการรับรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับสาเหตุของวิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 รวมทั้งเตือนสติให้มีการดำเนินชีวิตในความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน สามารถรองรับผลกระทบของความเปลี่ยนแปลงบนพื้นฐานของความรู้และคุณธรรม เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็น และต่อเนื่อง ใน พ.ศ. 2550 รัฐบาลขณะนั้นได้กำหนดเป็นนโยบายการพัฒนาประเทศโดยให้ทุกแผนงาน / โครงการต้องใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ช่วงที่สามระหว่าง พ.ศ. 2551 – 2554 เป็นช่วงการขับเคลื่อนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ฉบับที่ 10 พร้อมทั้งการเตรียมจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559) โดยจากการประเมินสถานการณ์ของประเทศทั้งที่เป็นผลจากวิกฤตเศรษฐกิจ วิกฤตจากภัยธรรมชาติ และปัจจัยในการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ทั้งการเปลี่ยนแปลงด้าน เทคโนโลยี และการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ คาดว่าการเปลี่ยนแปลงทั้งจากสถานการณ์ภายในและภายนอกประเทศเป็นไปอย่างรวดเร็วและรุนแรงยิ่งขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต ความมั่นคง ด้านอาหาร พลังงาน จึงเป็นความเสี่ยงที่ต้องเร่งสร้างภูมิคุ้มกันให้กับประชาชนและประเทศชาติใน กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ฉบับที่ 11 จึงได้ประเมินศักยภาพของประเทศและสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในทุกภูมิภาค ตามหลักปฏิบัติพื้นฐานของการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ โดยได้วิเคราะห์ทุนของประเทศใน 6 ทุน ทั้งทุน ทรัพยากรธรรมชาติ ทุนทางสังคม ทุนมนุษย์ ทุนโครงสร้างพื้นฐาน ทุนทางวัฒนธรรม และทุนทางการ เงินของประเทศเพื่อนำไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่มุ่งสู่ “สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมี ความสุขด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง”

นอกจากนั้นสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้จัดตั้งมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาประเทศตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขึ้น เพื่อเป็นกลไกหลักในการพัฒนา

และต่อยอดองค์ความรู้ให้เป็นบรรทัดฐานที่พัฒนาไปสู่มาตรฐานการปฏิบัติของทุกระดับ ตั้งแต่ระดับ บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร สถาบัน สังคม และประเทศ ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายในทุกภาค ส่วน และระหว่างภาคส่วนต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง การติดตามความก้าวหน้าและแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์การประยุกต์ใช้ปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงระหว่างชุมชน องค์กร สถาบัน ในภาคส่วนต่างๆ และระหว่างภาคส่วนต่างๆ ตลอดทั้ง การเผยแพร่สู่สาธารณะ แนวทางในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีเป้าหมายที่การมุ่ง สร้างกระแสสังคมให้มีการนำไปใช้เป็นกรอบความคิดหรือส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนไทยทุกคนผ่านการ สร้าง ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงให้ประชาชนทุกคนสามารถนำหลักการของ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

นอกจากนั้นสภาพพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้กำหนดแนวทางหรือยุทธวิธีในการ ขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้เป็นขั้นตอนและชัดเจน ดังนี้ (สภาพพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ. 2548 : 15-18)

1. เชื่อมโยง กลุ่มหรือบุคคล ที่มีการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงที่มีอยู่ใน ปัจจุบัน

เพื่อสร้างแกนเครือข่ายขับเคลื่อนในการสานต่อองค์ความรู้ และรวมพลังเครือข่ายในการดำเนินกิจกรรม ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยการเชื่อมโยงเครือข่ายนี้จะนำไปสู่การสร้างกระแสเศรษฐกิจพอเพียงใน กลุ่มย่อยๆ ที่มีความหลากหลาย ซึ่งจะก่อให้เกิดการสร้างพื้นฐานการขับเคลื่อน ต่อไป

2. ร่วมมือระหว่างแกนเครือข่าย โดยใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเพื่อเป็นพื้นฐาน สำหรับการสร้างบทเรียน จากกิจกรรมตัวอย่างที่เป็นรูปธรรม (Show Cases หรือ Best Practices) ใน สาขาต่างๆ ได้แก่ การเกษตร อุตสาหกรรม บริการตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน ธุรกิจขนาดจิ๋ว เล็ก กลาง ใหญ่ ทั้งที่ประสบความสำเร็จ และล้มเหลว โดยชี้ให้เห็นถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดความพอเพียง หรือไม่พอเพียง ทั้งนี้ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมและหลากหลายจะเป็นเครื่องมือที่มีพลังในการสื่อความหมาย ของเศรษฐกิจพอเพียงในสังคม

3. พัฒนาแนวคิดให้ชัดเจน โดยการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาที่มีหลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญานำทาง เพื่อนำไปสู่การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงมากยิ่งขึ้น และนำเสนอเป็น ทางเลือกหนึ่งของแนวทางการพัฒนา

4. สร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง โดยสร้างและเปิดโอกาสให้

ประชาชนทุกภาคส่วน ได้มีประสบการณ์ที่จะผ่านกระบวนการไตร่ตรองและเรียนรู้จากการปฏิบัติ เพื่อตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เป็นกรอบแนวคิดและพื้นฐานในการดำเนินชีวิตควบคู่ไปกับการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งจะนำไปสู่พลังศรัทธา และฉันทามติเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในสังคม

5. สร้างสื่อเพื่อการเปลี่ยนแปลง ที่มีพลังจากการประมวลความรู้และบทเรียนต่างๆ เพื่อประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ให้ประชาชนทั่วไปมีความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้อง และเกิดความสนใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นการสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในกลุ่มเป้าหมาย

6. ขยายผลในภาคส่วนต่างๆ ในหลายมิติให้เกิดพลังเครือข่ายที่มีแรงมากเพียงพอที่จะทำให้อกระแเศรษฐกิจพอเพียงขยายไปเรื่อยๆ ในวงกว้างอย่างเป็นธรรมชาติ จนเกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้เรียนรู้ถึงแนวทาง วิธีการและเงื่อนไขในการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนและสังคม

7. เกิดผลลัพธ์จากการขับเคลื่อน คือ ประชาชนในแต่ละพื้นที่และภาคส่วนปรับเปลี่ยนกระบวนการคิดในการดำเนินชีวิต โดยน้อมเอาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิตและทำให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ในกลุ่มสาขาอาชีพและพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศจนสามารถนำไปสู่การปรับเปลี่ยนระบบและโครงสร้างของสังคมและยึดหลักการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียงในที่สุด

วิธีการขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรมจำเป็นต้องสร้างขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีมุ่งประสานพลังในลักษณะพันธมิตรแห่งความร่วมมือและเน้นการเสริมพลังทางบวก โดยการถัก ทอ เครือข่าย ให้มีประสิทธิภาพ มีพลังในการขับเคลื่อน โดยเริ่มจากการมองภาพการดำเนินการอย่างเป็นองค์รวมก่อนแล้วจึงกำหนดแนวทางและการดำเนินงานในแต่ละด้าน เพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงและเสริมพลังในการขับเคลื่อนให้ประชาชนทุกระดับตั้งแต่ระดับรากหญ้าถึงระดับมหภาคได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้อย่างจริงจัง

จากการศึกษาข้อมูล พบว่า ความคืบหน้าสำคัญในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในภาคสถาบันการเมือง ได้แก่ การตราพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหาร กิจการ บ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 การกำหนดให้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงปรากฏในบทบัญญัติ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 การกำหนดทิศทางให้นำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปเป็นนโยบายพื้นฐานทั้งด้านการบริหารราชการแผ่นดินและด้านเศรษฐกิจ และเริ่มมีการกำหนดเป็นนโยบายของรัฐบาลอย่างชัดเจนในปี พ.ศ. 2550 เพื่อให้องค์กรของรัฐนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลที่เป็น

รูปธรรมมากขึ้น ด้านองค์กรภาครัฐ รัฐบาลได้มีการน้อมนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ดังปรากฏทั้งในกฎหมาย รัฐธรรมนูญและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตลอดจนการแถลงนโยบายการบริหารแผ่นดินของรัฐบาลที่เสนอต่อรัฐสภา

ด้านสถาบันการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้มีนโยบายการขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาในทุกกระดับ เพื่อให้ผู้บริหารองค์กร ครู ผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากรด้านการศึกษา และนักเรียน นักศึกษา มีความรู้ ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถนำหลักคิดหลักปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการในการบริหาร จัดการ การเรียนการสอน ตลอดจนการประยุกต์ใช้ ในชีวิตประจำวัน ก่อให้เกิดความตระหนักและฝังรากลึกภายในตนเองและผู้อื่นอย่างยั่งยืนตลอดไป คณะกรรมการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ภาคการศึกษา ซึ่งมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เป็นประธานคณะกรรมการฯ โดย ตำแหน่ง และมีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนร่วมเป็นคณะกรรมการฯ ได้กำหนดนโยบายให้หน่วยงานที่มีสถานศึกษา ทั้งในและนอกสังกัดกระทรวงศึกษาธิการมีการขยายผลการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยดำเนินการตามหลักเกณฑ์และแนวทาง ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

กระทรวงศึกษาธิการ โดยหน่วยงานภาคีเครือข่ายขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษามีนโยบายขยายผลสถานศึกษาแบบอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง “สถานศึกษาพอเพียง” โดยเริ่มพัฒนาเพื่อขยายผล ใน ปี 2554 และในปี พ.ศ. 2557 ได้ดำเนินการติดตามประเมินผลสถานศึกษาในสังกัดทั่วประเทศ พบว่ามีสถานศึกษาที่ผ่านเกณฑ์การประเมินของกระทรวงศึกษาธิการ สามารถเป็นสถานศึกษาแบบอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง “สถานศึกษาพอเพียง” ได้จำนวนทั้งสิ้น 2,123 แห่ง ประกอบด้วยสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 1,903 แห่ง สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำนวน 2 แห่ง สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จำนวน 212 แห่ง และสำนักงานศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน 6 แห่ง

เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2558 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศให้สถานศึกษาทั้ง 2,123 แห่ง เป็นสถานศึกษาแบบอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง “สถานศึกษาพอเพียง2557” และได้ดำเนินการขยายผลต่อไปอย่างต่อเนื่องเพื่อปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนในทุกระดับน้อมนำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นหลักใจหรือหลักคิด หลักการทำงานและหลักปฏิบัติในชีวิตประจำวันให้มีอุปนิสัย “อยู่อย่าง พอเพียง” มีความมั่นคงในชีวิต และสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าในชีวิต และมีความสุขสมบูรณ์

2.8 บทสรุป

“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นแนวคิดและหลักคำสอนที่ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแก่พสกนิกรชาวไทยมา โดยตลอดนาน กว่า 40 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไข เพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ

โดยสรุปแล้ว หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย หลักคิดสำคัญ คือ ทางสายกลาง ซึ่งตรงกับคำในทางพระพุทธศาสนาว่า มัชฌิมาปฏิปทา ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี โดยในการปฏิบัตินั้นจะต้องคำนึงถึงเงื่อนไขที่สำคัญ 2 ประการ ได้แก่ ความรู้คู่คุณธรรม ที่สำคัญการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในทุกภาคส่วนของสังคมอย่างจริงจังจะส่งผลให้การพัฒนาประเทศก้าวหน้าไปอย่างสมดุล มั่นคง และยั่งยืน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านชีวิต เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี อันจะนำไปสู่ “ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย”

คำถามท้ายบทที่ 2

จงตอบคำถามต่อไปนี้พร้อมทั้งใช้การอธิบายอย่างมีเหตุมีผลจากข้อความต่อไปนี้

1. จงอธิบาย นิยามของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาพอสังเขป

ตอบ

.....
.....
.....

2. ความสำคัญของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีประเด็นที่สำคัญอย่างไรต่อดำเนินชีวิต และการพัฒนาในระดับต่างๆ

ตอบ

.....
.....
.....

3. หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่งผลต่อสังคมทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศอย่างไร

ตอบ

.....
.....
.....

4. แนวทางจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรที่ได้พระราชทานหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่ประชาชนชาวไทยสามารถที่จะพลิกฟื้นในวิกฤตการณ์

ทั้งในอดีตและการเตรียมรับเหตุการณ์ต่างๆ ในภายภาคหน้าได้อย่างไร จงอธิบาย

ตอบ

.....
.....
.....

5. แนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งเน้นใน 2 ส่วน คืออะไร และความสัมพันธ์ดังกล่าวส่งผลให้เกิดอะไรต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย

ตอบ

.....

.....

.....

6. การน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการพัฒนาตนเอง จะส่งผลและการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง ในการดำเนินชีวิต

ตอบ

.....

.....

.....

7. ภูมิคุ้มกันที่ดีตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายความว่าอย่างไร จงอธิบายพร้อมยกตัวอย่าง

ตอบ

.....

.....

.....

8. การทำบัญชีครัวเรือน เป็นการสร้างนิสัยอย่างไร ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ตอบ

.....

.....

.....

9. ความพอประมาณ เป็นส่วนหนึ่งของแนวปฏิบัติทางสายกลาง โดยทั่วไปแล้วทางสายกลางตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนิยามได้ว่าอย่างไร

ตอบ

.....

.....

.....

10. จากหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นรากฐานนำไปสู่การพัฒนาในระดับต่างๆ นักศึกษาลองสรุปความคิดจากความเข้าใจของตนมาเป็น การพัฒนาแบบยั่งยืนในลักษณะใหม่ตามวิถีชีวิตและ ภาวะการณ์ปัจจุบัน ได้หรือไม่ อย่างไร

ตอบ

.....

.....

.....

.....

.....

บรรณานุกรม

- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2542). การดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ.
ในวันพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : กรมพัฒนาชุมชน.
- สุนัย เศรษฐ์บุญสร้าง. (2550). แนวทางปฏิบัติ 7 ขั้นตอนสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิวิถีสุข.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2555). แนวทางการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาน้อมนำศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน. กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพมหานคร : สำนักส่งเสริมกิจการศึกษาลำปางและสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- กรมการพัฒนาชุมชน. (2549). เกร็ดความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงกับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักส่งเสริมความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน.
- เกษม วัฒนชัย. (2548). การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเครือข่ายการศึกษา. เอกสารการบรรยาย : ศูนย์การศึกษาพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ.
- จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา. (2551). คำปรารภในคำพอสอนประมวลพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพระดาบส.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2542). การดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ.
กรุงเทพมหานคร : กรมพัฒนาชุมชน.
- ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์. (2543). การพัฒนารูปแบบการศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. วิทยานิพนธ์. คุรุศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรียานุช พิบูลสรารุณ. (2557). การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา (พ.ศ. ๒๕๔๙ - พ.ศ. ๒๕๕๗). กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง จำกัด.
- ปรียานุช พิบูลสรารุณ. (2551). คลังหลวงกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช. (2549). คำพอสอน ประมวลพระบรมราโชวาท และพระราชดำรัสเกี่ยวกับความสุขในการดำเนินชีวิต. สำนักงานกองทุนการสร้างเสริมสุขภาพและมูลนิธิสดศรีสฤษดิ์วงศ์ : โรงพิมพ์กรุงเทพ.
- พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์. (2550). เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึงอะไร. กรุงเทพมหานคร : สถาบันไทยพัฒนา.
- ไพเราะ เลิศวิราม. (2550). เศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร : ไทยเดย์ดีทคอม.
- อภิชัย พันธเสน. (2549). สังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ธนภัทร์ สุทธิ. (2550). การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงกับความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ
เทศบาลตำบลด่านซ้าย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย. สารนิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต.
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2550). การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร : กรมพัฒนา
ชุมชน.
- สุนันท์ ศลโกสุม และไพฑูรย์ โพธิสาร. (2561). ศาสตร์พระราชากับพัฒนาการศึกษา. วารสาร
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์.
- ศาสตร์พระราช. (2564). องค์ความรู้ของพระราชทานหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. เข้าถึงได้จาก
<https://www.rdpb.go.th> สืบค้นเมื่อ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564
- ประเวศ วะสี. (2550). เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคมแนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.
- ปรียานุช พิบูลสรารุช. (2557). การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา.
กรุงเทพมหานคร : บริษัทศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่งจำกัด.
- ปรียานุช พิบูลสรารุช. (2551). คลังหลวงกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโครงการวิจัยเศรษฐกิจ
พอเพียง. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ศรายุทธ บุรณเจริญ จำนง หนูนิล และพัฒนสุดา สอนชื้อ. (2554). หนังสือเรียนสาระกับทักษะการ
ดำเนินชีวิต รายวิชา เศรษฐกิจพอเพียง. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ฉบับปรับปรุง 2554.
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554). กรุงเทพมหานคร : สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564). กรุงเทพมหานคร : สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). รายงานการสังเคราะห์ตัวชี้วัดด้านการศึกษาไทยตามกรอบ
เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค.

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 2

นิยามความหมายและความสำคัญของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หัวข้อเนื้อหาประจำบท

1. นิยาม ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. ความหมายของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
3. หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงศาสตร์พระราชา
4. ความสำคัญของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
5. แนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
6. องค์ประกอบของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
7. แนวทางการขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
8. บทสรุป

วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนรู้การสอนประจำบท

1. วิธีสอน

- 1.1 การถามตอบ เพื่อประเมินความรู้เดิม
- 1.2 การระดมสมอง
- 1.3 การบรรยายสไลด์จากไฟล์ power point ประกอบการสอน
- 1.4 ร่วมอภิปรายเนื้อหา และทำแบบฝึกหัดในชั้นเรียน
- 1.5 มอบหมายคำถามทบทวนเป็นการบ้าน

2. กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

2.1 การประเมินความรู้เดิมของนักศึกษา สอบถามนักศึกษาเพื่อประเมินความรู้เดิมของนักศึกษา ให้อาจารย์ได้ทราบปัญหาของนักศึกษา ซึ่งจะช่วยให้จัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

2.2 การอภิปรายร่วมกันระหว่างอาจารย์และนักศึกษา อาจารย์นำนักศึกษาระดมสมอง และให้ร่วมกันอภิปรายในชั้นเรียนเกี่ยวกับเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.3 การแบ่งกลุ่มศึกษาค้นคว้า ให้นักศึกษาแบ่งกลุ่มทำงานสืบค้นความรู้จากแหล่งข้อมูลต่างๆ รวมทั้งฐานข้อมูลในระบบอินเทอร์เน็ต และนำข้อมูลที่ค้นคว้าได้มาเรียบเรียงเป็นเอกสารและนำเสนอในชั้นเรียน

2.4 การบรรยายและถามตอบปัญหา ให้นักศึกษาอ่านเอกสารคำสอนล่วงหน้าก่อนฟังบรรยายจากอาจารย์ในชั้นเรียน ซึ่งจะเน้นประเด็นที่นักศึกษาอ่านไม่เข้าใจ หรือสิ่งที่จำเป็นต้องยึดถือ เป็นหลักในการส่งเสริมการเรียนรู้

สื่อการเรียนการสอน

1. สไลด์ Power point ประกอบการสอน บทที่ 2
2. VDO ประวัติของเศรษฐกิจพอเพียง
3. เอกสาร หนังสือ และตำราเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น
 - เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร
 - ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
 - ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสังคมไทย
 - คำพ่อสอน ประมวลพระบรมราโชวาท และพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง
 - จากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ
 - จากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติกว่า 1 ทศวรรษ

การวัดผลและการประเมินผล

1. สังเกตจากความสนใจของผู้เรียน การซักถาม การมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน
2. ประเมินการอภิปราย การทำกิจกรรมในชั้นเรียน
3. คะแนนจากการทำแบบฝึกหัด